

Çocuk ve Ergenlerde Travma, Kayıp ve Yas Danışmanlığı Kuram ve Uygulamaları

Editör: Firdevs SAVİ ÇAKAR

2. Baskı

Editör: Prof. Dr. Firdevs SAVI ÇAKAR

ÇOCUK VE ERGENLERDE TRAYMA, KAYIP VE YAS DANIŞMANLIĞI KURAM VE UYGULAMALARI

ISBN 978-625-7582-47-6

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2023, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Eylül 2021, Ankara

2. Baskı: Mart 2023, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Kuyrukcu
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No:141 A/131 Yenimahalle/ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Bu kitap, öncelikle travma ve kayıp yaşayan tüm yaşlı çocuklara ve onları anlamaya çalışan yetişkinlere adanmıştır. Ve sonrada bize bu konuda yazmak için ilham veren kaybettiğimiz tüm sevdiklerimize...

“Annen yoksa kimsen yok” diyerek çocuk gözünden kaybı anlamlı ve en derinden tanımlayan sevgili Doğan Cüceloğlu ile bize katkı sağlayan çok kıymetli hocalarımıza, özlem ve minnetle...

Kitaba emek veren tüm yazarlarımıza ve okuyacak olan herkese sonsuz teşekkürler.

Editör

Prof. Dr. Firdevs SAVI ÇAKAR
ORCID No: 0000-0001-8536-3625

2023, Burdur

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editör: Prof. Dr. Firdevs SAVİ ÇAKAR

1. Bölüm: Kriz, Travma ve Yas ile İlgili Kavramsal Çerçeve

Prof. Dr. Firdevs SAVİ ÇAKAR, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-8536-3625

2. Bölüm: Yası Açıklayan Kuramlar

Doç. Dr. Zöhre KAYA, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-9211-3632

3. Bölüm: Çocuk ve Ergenlerde Kayıp ve Yas Danışmanlığı

Dr. Öğr. Üyesi Ayça BÜYÜKCEBECİ, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-0667-6808

4. Bölüm: Çocuk ve Ergenlerde Gelişimsel Boyutuyla Ölüm Kavramı

Prof. Dr. Figen AKÇA, Bursa Uludağ Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-1810-3481

5. Bölüm: Çocuk ve Ergenlerde Kayıp ve Yas Sürecinde Uyum/Uyumsuzluk ve Psikopatoloji

Doç. Dr. Seda DONAT BACIOĞLU, Trakya Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-9901-0601

6. Bölüm: Ebeveyn Kaybı Yaşayan Çocuk ve Ergenlerde Yas Süreci

Doç. Dr. HAKAN SARIÇAM, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-8723-1199

7. Bölüm: Anne Kaybı Yaşayan Çocuk ve Ergenlerde Yas Süreci

Psk. Dan. Faika Merve KARADOĞAN, MEB
ORCID No: 0000-0001-5033-3274

Prof. Dr. Firdevs SAVİ ÇAKAR, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-8536-3625

8. Bölüm: Baba Kaybı Yaşayan Çocuk ve Ergenlerde Yas Süreci

Psk. Dan. Nahide CEYLAN TURHAL, MEB
ORCID No: 0000-0003-2235-0151

Prof. Dr. Firdevs SAVİ ÇAKAR, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-8536-3625

9. Bölüm: Kardeş Kaybı Yaşayan Çocuk ve Ergenlerde Yas Süreci

Dr. Cansu AKYÜZ YILMAZ, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-6216-3815

10. Bölüm: Akran Kaybı Yaşayan Çocuk ve Ergenlerde Yas Süreci

Uzm. Psk. Dan. Gökçe Aysu AKYÜZ UÇAR, MEB

ORCID No: 0000-0002-7798-1818

Prof. Dr. Firdevs SAVİ ÇAKAR, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-8536-3625

11. Bölüm: Çocuklarını Kaybeden Anne Babalarda Yas Süreci ve Yas Danışmanlığı Uygulamaları

Psk. Dr. Duygu KANDEMİRCİ BAYIZ, Ege Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-8592-2252

12. Bölüm: Evcil Hayvan Kayıplarında Yas Süreci

Dr. Öğr. Üyesi Ayça BÜYÜKCEBECİ, Muğla Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-0667-6808

13. Bölüm: Çocuk ve Ergenlerde Kayıp ve Yas Müdahaleleri

Dr. Öğr. Üyesi İhsan Çağatay ULUS, Bartın Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-9610-4562

14. Bölüm: Yas Sürecinde Çevrimiçi Danışmanlık ve Müdahaleler

Doç. Dr. Oya ONAT KOCABIYIK, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-0449-2893

15. Bölüm: Afet, Kriz ve Travma Sonrası Psikolojik İlk Yardım (PİY)

Prof. Dr. Firdevs SAVİ ÇAKAR, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-8536-3625

Prof. Dr. M. Engin DENİZ, Yıldız Teknik Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-7930-3121

Prof. Dr. Fuat TANHAN, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1990-4988

16. Bölüm: Travmaya Duyarlı ve Psikolojik Sağlamlık Temelli Okul Modelleri

Dr. Psk. Dan. Ezgi GÜVEN, MEB

ORCID No: 0000-0003-3927-7704

17. Bölüm: Travma ve Kayıp Sonrası Çocuk ve Ergenlerde Psikolojik Sağlamlığın Geliştirilmesi

Dr. Psk. Dan. Murat S. ÖZKAN

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v

BİRİNCİ KISIM

TRAVMA VE YAS DANIŞMANLIĞINDA KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. BÖLÜM

KRİZ, TRAVMA VE YAS İLE İLGİLİ KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Giriş.....	4
Travmanın Tanımı ve Doğası	4
Travmatik Olayların Sınıflaması	5
Çocukların ve Ergenlerin Kriz ve Travmatik Durumlara Verdikleri Tepkiler	6
Bireylerin Travmatik Olaylardan Etkilenme Düzeyini Belirleyen Faktörler.....	7
Travma Sonrası Etkili Olan Risk Etkenleri	8
Kriz.....	9
Afet ve Afet Türleri.....	10
Kayıp ve Yas Türleri	10
Kayıp Türleri.....	10
Yasın Tanımı ve Türleri	12
Travmatik Yas Tanı Ölçütleri.....	14
Kriz, Afet ve Travmalarda Çocuk Olmak	14
Kayıplar ve Yoksunluklar	16
Özet	17
Kaynakça.....	17

2. BÖLÜM

YASI AÇIKLAYAN KURAMLAR

Giriş.....	20
Yas Kavramına Genel Bir Bakış.....	20
Psikodinamik Yas Teorileri	22
Freud'un Yas Teorisi.....	22
Lindemann'ın Yas Teorisi	23
Bağlanma Kuramı ve Yas.....	24
Kubler-Ross Yas Modeli.....	29
Worden'ın Yas Görevleri Modeli	31
Bilişsel Davranışçı Kuramda Yas	34
Bütünleşik Model Yaklaşımları	36

İki Süreçli Kayıp Yaşama Modeli	37
İki Eksenli Kayıp Yaşama Modeli	38
Özet	40
Kaynakça.....	40

3. BÖLÜM

ÇOCUK VE ERGENLERDE KAYIP VE YAS DANIŞMANLIĞI

Giriş.....	46
Çocuk ve Ergen Yasının Doğası	46
Çocuk ve Ergen Yasının Yetişkin Yasından Ayrı Ele Alınmasının Nedenleri.....	47
Çocuk ve Ergen Yasına Dair Yanlış Bilinen Sekiz Doğru	48
Çocuk ve Ergenlerle Yas Danışmanlığı	50
Yas Danışmanlığı Nedir?.....	50
Yas Danışmanlığının Amacı	51
Çocuk ve Ergenlerin Yas Sürecinde Tüm Müdahale Biçimlerinde Karşılanması Gereken Ortak İhtiyaçlar	52
Yas Danışmanlığı Ne Zaman Başlamalıdır?.....	55
Yas Danışmanlığı İlkeleri	56
Yas Danışmanlığı Becerileri ve Yas Danışmanlığına Özgü Bazı Teknikler	62
Yas Danışmanlığında Kullanılan Danışmanlık Türleri	66
Danışmanı Değerlendirme ve Vaka Formülasyonu	67
Yas Psikolojik Danışmanlarına Bazı Öneriler	71
Özet	72
Kaynakça.....	72

4. BÖLÜM

ÇOCUK VE ERGENLERDE GELİŞİMSEL BOYUTUYLA ÖLÜM KAVRAMI

Giriş.....	76
Çocuk ve Ölüm Konusu	76
Dört Temel Duygu	78
Yas ile İlgili Kavramlar.....	80
Çocukluktan Ergenliğe Ölüm Kavramı Nasıl Biçimlenir?	80
Çocuklar Ölümünden Ne Anlar?	83
Ebeveynlerle “Çocukla Ölümü Konuşmayı” Çalışmak Üzerine	87
Yas Gerçeğini Algılama ve Yas Sürecinde Yaşanan Zorluklarla Baş Etme	90
Çocuklara Ne Söylenmeli?	92
Çocuklarla İletişimde Terapötik Bağın Önemi	95

Çocuklarla Oyun ve Hikâyelerle Yası Çalışmak.....	97
Ölüm ve Kayıp Durumlarında Yardımcı Öyküler	101
Sonuç.....	105
Özet	107
Kaynakça.....	107

5. BÖLÜM

ÇOCUK VE ERGENLERDE KAYIP VE YAS SÜRECİNDE UYUM/ UYUMSUZLUK VE PSİKOPATOLOJİ

Giriş.....	112
Çocuk ve Ergenlerde Kayıp Sonrası ve Yas Sürecinde Uyum/Uyumsuzluk ve Psikopatoloji.....	112
Farklı Kayıp Türlerinde Uyum/Uyumsuzluk ve Psikopatoloji.....	113
Ailede Ölüm Sonrası Çocuk ve Ergenlerde Uyum/Uyumsuzluk ve Psikopatoloji	113
Akran Kaybı Sonrası Çocuk ve Ergenlerde Uyum/Uyumsuzluk ve Psikopatoloji	117
Boşanma Sonrası Çocuk ve Ergenlerde Uyum/Uyumsuzluk ve Psikopatoloji	118
Göç Sonrası/ Mülteci Çocuklar ve Ergenlerde Uyum/Uyumsuzluk ve Psikopatoloji	120
Doğal Afetler ve Salgın Sonrası Çocuk ve Ergenlerde Uyum/Uyumsuzluk ve Psikopatoloji	122
Sonuç ve Değerlendirme	124
Özet	125
Kaynakça.....	126

İKİNCİ KISIM

FARKLI KAYIP TÜRLERİNDE YAS SÜRECİ

6. BÖLÜM

EBEVEYN KAYBI YAŞAYAN ÇOCUK VE ERGENLERDE YAS SÜRECİ

Giriş.....	136
Bağlanma Stilleri, Nesne İlişkileri ve Gelişimsel İkilemler Işığında Ebeveyn Kaybı	136
Çocuk ve Ergenlerde Gelişimsel Dönemlere Göre Ebeveyn Kaybı ve Yas Danışmanlığı.....	139
Bebeklik Döneminde Ebeveyn Kaybı İçin Yas Süreci ve Danışmanlık.....	139
Çocukluk Döneminde Ebeveyn Kaybı İçin Yas Süreci ve Danışmanlık.....	140

Ergenlik Döneminde Ebeveyn Kaybı İçin Yas Süreci ve Danışmanlık	144
Ebeveyn Kaybında Yas Süreciyle İlgili Öneriler	145
Anne-Baba Kaybında Çocuk ve Ergenlere Öneriler	145
Ebeveyn Kaybında Çocuk ve Ergenlerle Yas Danışmanlığı Yapacak Uzmanlara Bazı Öneriler.....	146
Özet	147
Kaynakça.....	147

7. BÖLÜM

ANNE KAYBI YAŞAYAN ÇOCUK VE ERGENLERDE YAS SÜRECİ

Giriş.....	150
Anne Kaybı	150
Çocuk ve Ergenlerin Anne Kaybı Sonrası Verdiği Tepkiler	150
Babası Tarafından Annesi Öldürülen Çocuklar: “Annesiz kalmak ve bir katilin çocuğu olmak”	152
Anne Kaybından Sonra Yaşanan Yas Sürecinde Çocuğa Destek Olmak	153
Çocuklarda Ebeveyn Kaybı İle İlgili Müdahale Programları	154
Vakalarla Anne Kaybı ve Yansımaları	157
Özet	160
Kaynakça.....	160

8. BÖLÜM

BABA KAYBI YAŞAYAN ÇOCUK VE ERGENLERDE YAS SÜRECİ

Giriş.....	164
Baba Kaybı	164
Çocuk ve Ergenlerde Baba Kaybı Sonrası Yas Tepkileri	165
Cinsiyete Bağlı Olarak Baba Kaybını Yaşama Biçimlerindeki Benzerlikler	168
Baba Kaybı Yaşayan Çocuk ve Ergenlerin Ailelerine Yönelik Öneriler	170
Vakalarla Baba Kaybı ve Yansımaları.....	171
Özet	173
Kaynakça.....	173

9. BÖLÜM

KARDEŞ KAYBI YAŞAYAN ÇOCUK VE ERGENLERDE YAS SÜRECİ

Giriş.....	176
Kardeşlik Kavramı ve Kardeş İlişkileri	176
Kardeş İlişkilerinde Çocuk ve Ergenlerin Benzerlikleri ve Farklılıkları.....	176
İkiz Kardeşler ve Üvey/Yarı Kardeş İlişkileri	177

Kardeş İlişkilerine Teorik Bakış.....	179
Çocuk ve Ergenlerde Kardeş Kaybı ve Yas Süreci.....	182
Çocuklarda Görülen Yas Tepkileri.....	184
Ergenlerde Görülen Yas Tepkileri.....	187
Ani/Beklenmedik Kardeş Kaybı	188
Hastalık Sonucu Kardeş Kaybı	190
Doğumdan Önce Kardeş Kaybı/Perinatal Kayıp (Görünmeyen Kayıp).....	191
Muğlak Kardeş Kaybı	192
Kardeşin Hastalığı Sürecindeki İkincil Kayıplar.....	192
Kayıp Deneyimi Sonrası Kardeşlerin Kazanımı	195
Kardeş Kaybı Yaşayan Çocuk ve Ergenlerin İhtiyaçları ve Müdahaleler	195
Aile Desteği.....	196
Profesyonel Destek	198
Kardeş Kaybı Yaşayan Çocuk ve Ergenler İçin Yas Müdahale Yöntem ve Teknikleri	198
Özet	202
Kaynakça.....	202

10. BÖLÜM

AKRAN KAYBI YAŞAYAN ÇOCUK VE ERGENLERDE YAS SÜRECİ

Giriş.....	212
Arkadaşlık İlişkisine Genel Bakış.....	212
Çocukluk ve Ergenlik Döneminde Akran İlişkisi ve Önemi.....	213
Çocuk ve Ergenlerde Akran Kaybı ve Yas Sürecinin Ele Alınması	215
Çocukların Akran Kaybına Verdikleri Tepkiler	216
Ergenlerin Akran Kaybına Verdikleri Tepkiler.....	218
Akran İntihar Sonrası Yas Süreci	220
Ergenlikte Romantik İlişki Kaybı ve Yas	221
Akran Kaybı Yaşayan Çocuk ve Ergenlerle Yas Danışmanlığı Müdahaleleri.....	222
Travmatik Kayıp Yaşayan Çocuklara Müdahaleler	222
Çok Boyutlu Yas Terapisi.....	224
Psikoeğitim	225
Sosyal Destek Müdahalesi	226
Okullarda Akran Kaybında Yasa Müdahale.....	228
Okullarda Güvenli Alan Oluşturma	229
Akran Kaybı Yaşayan Çocuk ve Ergenler ile Çalışanlar İçin Öneriler.....	230
Özet	231
Kaynakça.....	232

11. BÖLÜM

ÇOCUKLARINI KAYBEDEN ANNE BABALARDA YAS SÜRECİ VE YAS DANIŞMANLIĞI UYGULAMALARI

Giriş.....	240
Çocuklarını Kaybeden Anne Babalarda Yas Süreci.....	240
Çocuk Kaybından Aile Sistemi Nasıl Etkilenir?.....	244
Gidenin Ardından.....	245
Kaybın Gerçekliğini Kabul Etmek.....	246
Yasın Neden Olduğu Duyguları Yaşamak.....	247
Kaybedilen Çocuk Olmadan Yaşamaya Alışmak.....	251
Kaybedilen Çocuk ile İlişkiyi Yeniden Düzenleyerek Yaşama Devam Etmek.....	251
Hayatta Kalan Çocukların Tepkileri.....	253
Aile Sisteminin Bu Yas Sürecindeki İhtiyaçları.....	253
Yas Danışmanlığında Aileye Yönelik Müdahaleler.....	255
Özet.....	260
Kaynakça.....	260

12. BÖLÜM

EVCİL HAYVAN KAYIPLARINDA YAS SÜRECİ

Giriş.....	266
Evcil Hayvanların Hayatımızdaki Yeri.....	266
Evcil Hayvanların Psikolojik Etkileri.....	266
Evcil Hayvanların Aile ve Çocuklar İçin Önemi.....	268
Algısal ve Bilişsel Gelişime Katkıları.....	269
Sosyal ve Duygusal Gelişime Katkıları.....	269
Evcil Hayvan Kayıpları ve Bağlanmanın Rolü.....	271
Evcil Hayvan Kayıpları Çocuğun Yaşamında Neden Önemlidir?.....	272
Evcil Hayvan Kayıplarında Yas Sürecinde Görülen Tepkiler.....	272
Evcil Hayvan Kayıplarında Uyumu Etkileyen Faktörler.....	273
Evcil Hayvan Kayıplarında Yardım Süreci ve Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar.....	275
Özet.....	279
Kaynakça.....	279

ÜÇÜNCÜ KISIM KAYIP VE YAS DANIŞMANLIĞI MÜDAHALELERİ

13. BÖLÜM

ÇOCUK VE ERGENLERDE KAYIP VE YAS MÜDAHALELERİ

Giriş.....	286
Çocuk ve Ergenlerde Karmaşık Yas ile Çalışma.....	286
Kayıp ve Yas Danışmanlığı Stratejileri.....	287
Kayıp ve Yas ile Başa Çıkma	287
Problem-Çözme Başa Çıkma	288
Aktif Duygusal Başa Çıkma	289
Kaçınmacı Duygusal Başa Çıkma.....	289
Ruminatif Başa Çıkma	290
Çocuk ve Ergenlerle Kayıp ve Yas Danışmanlığı Müdahaleleri	290
Ritüellerin Kullanımı.....	290
Kayıp ve Yasta Öyküsel Yapı	292
Bibliyoterapi.....	293
Müzik ve Dans Terapisi Müdahalesi.....	295
Drama/Psikodrama	296
Günlük Tutmak.....	296
Beden Haritası.....	297
Boş Sandalye	297
Hafıza Kutusu	298
Hayvan Destekli Müdahale Yaklaşımı.....	298
Metaforlar.....	299
Nefese Odaklanma/Farkındalık/Meditasyon.....	300
Mektup Yazmak	302
Yaşam İzleri.....	303
Özet	305
Kaynakça.....	305

14. BÖLÜM

YAS SÜRECİNDE ÇEVİRİMİÇİ DANIŞMANLIK VE MÜDAHALELER

Giriş	310
Yas Sürecinde Çevrimiçi Müdahaleler	310
Çevrimiçi Yas Destek Grupları.....	311
Çevrimiçi Psikolojik Yardım ve Kendi Kendine Yardım Temelli Yas Müdahalesi.....	312
Çevrimiçi Karmaşık Yas Danışmanlığında Metin Temelli Uygulamalar	315

Çevrimiçi Karmaşık Yas Danışmanlığında Webinar Uygulamaları.....	320
Çevrimiçi Yas Danışmanlığının Avantaj ve Dezavantajları.....	323
Çevrimiçi Psikolojik Danışmada Etik Kurallar.....	325
Özet.....	327
Kaynakça.....	328

15. BÖLÜM

AFET, KRİZ VE TRAVMA SONRASI PSİKOLOJİK İLK YARDIM (PİY)

Giriş.....	334
Psikolojik İlk Yardımın (PİY) Tanımı ve Kapsamı	334
PİY Kimler İçindir? Nerede ve Ne Zaman Verilir?.....	335
Psikolojik İlk Yardım Sunarken Söylenmesi ve Yapılması Uygun Olmayanlar	336
Psikolojik İlk Yardım Sürecinde Çocuklar ve Ergenlerle Çalışma İlkeleri	336
Okul Temelli Psikolojik İlk Yardım (PİY-Okul).....	337
Okul Temelli Psikolojik İlk Yardım Uygulama Süreci	338
PİY'den Daha Fazlasına İhtiyaç Duyan Öğrenciler	338
PİY Uygulama Sürecinde Kullanılan Müdahale Eylem İlkeleri.....	339
PİY'de 3 Temel Eylem İlkesi: İzle- Dinle-Bağ Kur.....	340
Okul Temelli Psikolojik İlk Yardımda 8 Temel Eylem İlkesi Uygulama Süreci	340
Bir Grup Müdahalesi Olarak PİY Okul Uygulaması.....	341
Okul Temelli Psikolojik İlk Yardım Grup Uygulama Yönergesi	342
8 Temel Eylem İlkesine Dayalı PİY Grup Uygulaması	343
Travma ve Kriz Durumlarında Uyulması Gereken Etik Kurallar	345
Özet.....	346
Kaynakça.....	347
Ekler	348

DÖRDÜNCÜ KISIM

TRAVMA VE KAYIPLA BAŞA ÇIKMA

16. BÖLÜM

TRAVMAYA DUYARLI VE PSİKOLOJİK SAĞLAMLIK TEMELLİ OKUL MODELLERİ

Giriş.....	360
Travmaya Duyarlı Okul.....	360
Travmaya Duyarlı Okul Modelinin Doğuşu.....	361
Travmaya Duyarlı Okul Modellerinin Temel Prensipleri.....	363
Travmaya Duyarlı Okul Modelinin Etkililiği	365

Travmaya Duyarlı Okul Modelinden Psiko-Sağlam Okul Modeline.....	367
Okullarda Psikolojik Sağlamlığın Desteklenmesi: Psiko-Sağlam Okul Modeli..	370
Psiko-Sağlam Okul Programı	373
Psiko-Sağlam Okul Modeli Anlayışına Göre Psikolojik Sağlamlık Nasıl Gelişir?	374
Psiko-Sağlam Okul Modelinin İnşası	376
Psiko-Sağlam Okul Programı Öğrenci Etkinlik Örnekleri.....	381
Özet	384
Kaynakça.....	384

17. BÖLÜM

TRAUMA VE KAYIP SONRASI ÇOCUK VE ERGENLERDE PSİKOLOJİK SAĞLAMLIĞIN GELİŞTİRİLMESİ

Giriş.....	388
Psikolojik Sağlamlık Kavramı.....	388
Risk Faktörleri	390
Koruyucu Faktörler	391
Pozitif Adaptasyon (Olumlu Uyum)	393
Risk Faktörlerinin Azaltılması ve Koruyucu Faktörlerin Güçlendirilmesi	394
Pozitif Duygulanım ve Negatif Duygulanıma Tolerans Sağlama.....	395
Bilişsel Esneklik	397
Fiziksel Esneklik.....	398
Başa Çıkma Becerisi.....	398
Sosyal Destek.....	400
Umut ve İyimserlik.....	401
İçsel Çalışan Model ve Psikolojik Sağlamlık.....	402
Karakter Güçleri ve Psikolojik Sağlamlık.....	403
Psikolojik Sağlamlığı Geliştiren Müdahale Programları.....	404
Çocuk ve Ergenlerde Psikolojik Sağlamlığı Geliştirmeye Yönelik Model ve Öneriler	405
Çocuklar ve Ergenlerde Psikolojik Sağlamlık Oluşturmak İçin Bazı Bilimsel Stratejiler	408
Özet	410
Kaynakça.....	410
Yazarlar Hakkında.....	415